

ВІДГУК

офіційного опонента

Булавки Олексія Гавриловича, кандидата економічних наук
на дисертаційну роботу **Панасюк Олесі Юрївни**
**«Особливості управління соціально-економічним розвитком
сільських територій»**, подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка
та управління національним господарством

1. Актуальність теми дослідження

Одним з пріоритетних напрямків діяльності органів місцевого самоврядування в Україні має стати створення умов для сталого розвитку сільських територій через забезпечення комплексного багатофункціонального розвитку. Це вимагає подальшого реформування місцевого самоврядування в Україні, метою якого має стати підвищення якості життя громадян за рахунок створення самостійних та дієздатних територіальних громад, члени яких матимуть можливість приймати активну участь у вирішенні проблем праці, відпочинку і життя та ефективно захищати власні права та інтереси.

Сьогодні рівень сформованості інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій України проявляється у диспропорціях просторово-регіонального розвитку, монофункціональності господарських комплексів на сільських територіях, відсутності чіткого розмежування земель загальнодержавної та комунальної власності, інертності сільського населення, незавершеності процесів кадастрової оцінки земель, нераціональності природокористування, надмірній бюджетно-управлінській централізації, недостатньо розвинутих інститутах громадянського суспільства. Це знижує ефективність регіональної політики, перешкоджає процесам реалізації природно-ресурсного потенціалу, нарощенню обсягів аграрного виробництва, інвестиційно-інноваційної діяльності на сільських територіях, зростанню зайнятості сільських мешканців та підвищення рівня якості їх життя, а загалом адаптації України до інституційних вимог і стандартів ЄС. Саме актуальність вирішення цих архіважливих завдань і зумовила вибір дисертаційної роботи Ю.О. Панасюк.

2. Оцінка змісту та обґрунтованості наукової новизни, висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження

Робота складається з 3 розділів. Які послідовно та логічно розкривають тему наукового дослідження.

У першому розділі автором здійснено теоретичне узагальнення понятійного апарату, концептуальних основ та засад управління соціально-економічним розвитком сільських територій. Виявлено, що методичні підходи до оцінювання ефективності розвитку сільських територій значно різняться та потребують постійного наукового обґрунтування. При цьому, міжнародний до-

свід розвитку сільських територій є доцільним та ефективним для впровадження в умовах децентралізації влади в Україні.

Зміст *другого розділу* розкриває стан та тенденції соціально-демографічного розвитку сільських територій, діагностику економічного потенціалу аграрного сектору Вінницької області та вплив системоутворюючих факторів на розвиток сільських територій. Визначено, що економіка Вінницької області все більше характеризується ресурсо- та енергоємністю виробництва, низьким рівнем його інноваційності. Тому важливим перспективним напрямом стійкого економічного зростання та розвитку сільських територій є активізація інвестиційної діяльності.

У *третьому розділі* обґрунтовано науково-методичний підхід до визначення пріоритетних напрямів розвитку інвестиційної привабливості сільських територій. Запропоновано практичні рекомендації щодо удосконалення системи місцевого самоврядування, впровадження процесу децентралізації і самоорганізації сільських громад, визначено рівень впливу держави та громадськості на розвиток сільських територій. Системно обґрунтовано і удосконалено існуючі механізми управління соціально-економічним розвитком сільських територій в контексті розвитку національної економіки.

Можна констатувати, що основне наукове завдання дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад особливостей управління соціально-економічним розвитком сільських територій, діагностиці економічного потенціалу аграрного сектору Вінницької області, удосконаленні існуючих та розробці нових інноваційних підходів до управління соціально-економічним розвитком сільських територій.

Висновки автора сформульовані чітко та логічно, впливають з результатів дослідження і відображають суть та новизну розроблених і представлених до захисту наукових положень та практичних рекомендацій.

У роботі використано широкий спектр економічних методів дослідження, що свідчить про кваліфіковане використання автором методичного інструментарію. При розробці та впровадженні власних наукових розробок у практичну діяльність органів місцевого самоврядування.

3. Наукова новизна отриманих результатів

Основними результатами, що мають наукову новизну і характеризують особистий внесок автора, є:

- запропонований інноваційний підхід до управління соціально-економічним розвитком сільських територій на основі: самоорганізованої управлінської моделі та інноваційної спрямованості на самодостатність громад шляхом формування інвестиційної системи, залучення позабюджетних джерел фінансування та розвитку аграрного кластера (розділ 3.2, 3.3);

- удосконалено існуючі механізми управління сільськими територіями в контексті національної економіки шляхом побудови інформаційної мережі для органів місцевого самоврядування, підготовки і перепідготовки муніципальних консультантів (через дорадчі служби), залучення місцевого населення і пред-

ставників бізнесу в процесі прийняття рішень та стимулювання діалогу і налагоджування партнерських відносин у досягненні спільної мети (розділ 3.1);

- обґрунтовано складові стратегічного планування соціально-економічного розвитку сільських територій шляхом розробки стратегії розвитку села Агрономічне Вінницького району та створення генерального плану села, з метою отримання основного виду документації з планування території населеного пункту, призначеного для обґрунтування довгострокової політики органу місцевого самоврядування в питаннях використання і забудови територій (розділ 3.3);

- опрацьована організаційна структура формування аграрного кластера (на прикладі Вінницької області) як важливої складової соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіону, ефект якої полягає у збільшенні виробництва сільськогосподарської продукції, створенні додаткових робочих місць, залученні інвестицій, підвищенні рівня освіти та кваліфікації працівників (розділ 2.2, 2.3);

- обґрунтовано економічний зміст та сутність поняття «сільські територіальні утворення», під яким слід розуміти елемент національної економіки з належним йому економічними ресурсами, формами організацій виробництва та створеним продуктом, в структурі якого переважає продукція сільського господарства, що формується на засадах самоуправління (розділ 1.1, 1.2);

- запропоновані напрями відтворення кооперативного руху на селі, що на відміну від існуючих, передбачають комплексну реалізацію таких заходів: вдосконалення правового забезпечення діяльності малих форм господарювання і сільськогосподарських кооперативів; розвиток фінансово-кредитної підтримки малих форм господарювання і сільськогосподарських кооперативів; якісне поліпшення інформаційно-консультаційного обслуговування малих форм господарювання і сільськогосподарських кооперативів; вдосконалення механізмів використання державного, муніципального й іншого майна для розвитку малих форм господарювання на селі; сприяння розвитку системи навчання та підготовки кадрів для малих форм господарювання і сільськогосподарських кооперативів (розділ 3.2, 3.3).

4. Достовірність і практична значущість одержаних результатів

Достовірність практичних розробок автора підтверджена відповідними довідками про впровадження в органах місцевого самоврядування, органах державної влади, громадських об'єднаннях, сільськогосподарських підприємствах, зокрема: Департаментом регіонального економічного розвитку Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 2763/1-1 від 15.10.2015 р.), Вінницькою обласною асоціацією органів місцевого самоврядування (довідка № 145 від 12.10.2015 р.), Агрономічною сільською радою Вінницького району Вінницької області (довідка № 376 від 15.12.2015 р.), Ільківською сільською радою Вінницького району Вінницької області (довідка № 177 від 29.10.2015 р.), СГБФОК «Промінь», с.Майдан (довідка № 15 від 20.04.2016 р.) та СГБФОК «Пролісок», с.Ільківка Вінницького району (довідка № 5 від 20.04.2016 р.).

Теоретичні розробки дисертаційної роботи використовуються в навчально-методичному процесі Вінницького національного технічного університету (акт від 25.03.2016р.), Національного університету біоресурсів і природокористування України (акт від 10.11.2015 р.).

5. Відповідність дисертації та автореферату встановленим вимогам

Дисертація є самостійною науковою працею, яка містить отримані автором особисто результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання щодо удосконалення управління соціально-економічного розвитку сільських територій. Наукові розробки, висновки й пропозиції, що містяться в роботі, одержані автором особисто. Основний зміст дисертації викладено на 190 сторінках, що містить 19 таблиць, 37 рисунків. Робота має 5 додатків. Обсяг, структура та оформлення дисертації і автореферату в цілому відповідають встановленим вимогам щодо кандидатських дисертацій. Зміст автореферату відображає основні положення дисертаційної роботи. Автореферат є ідентичним дисертації за структурою та висновками.

6. Повнота викладу основних результатів у наукових виданнях

Основні результати дисертаційної роботи викладено в 15 наукових працях, загальним обсягом 3,04 д.а., з них: 2 навчальних посібники (автору належить 1,09 друк. арк.), 7 статей – у фахових наукових виданнях, зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах даних (особисто автору належить 1,45 друк. арк.), 6 публікацій – за матеріалами конференцій (0,5 д.а.).

7. Дискусійні положення та зауваження за змістом дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу О.Ю. Панасюк слід відзначити наступні дискусійні моменти:

1. У першому розділі дисертації автор цілком вірно акцентує увагу на актуальності визначення категорії „сільські території” і з метою формування спроможних територіальних громад пропонує на заміну цієї категорії ввести нову – „сільські територіальні утворення”, як елемент національної економіки з належним йому економічними ресурсами... (підрозділ 1.1 дисертації). На наш погляд таке трактування є дискусійним. Кожна сільська територія належить тій, або іншій територіальній громаді села із абсолютно всіма ресурсами як економічними, так і природними, людськими, матеріально-технічними і т.д. Категорія „сільські територіальні утворення” це більше відображає категорію „сільські поселення” і, як на наш погляд, воно не зовсім співвідноситься із сутністю категорії „сільські території”.

2. У підрозділі 1.4. автором розглядається міжнародний досвід, що стосується розвитку соціальної сфери при більш ефективному використанні місцевих ресурсів в країнах ЄС. На нашу думку, автору доречно було б приділити

більше уваги обґрунтуванню практичних аспектів впровадження досвіду цих країн на території Вінницької області.

3. В роботі мало уваги приділено питанням децентралізації влади та практичним аспектам об'єднання територіальних громад. Адже в сучасних умовах це надзвичайно важливий фактор, який має вагомий вплив на соціально-економічний розвиток сільських територій. Особливо, це стосується формування фінансової самодостатності територіальних громад при соціальній розбудові сільських територій та забезпеченню якісними соціальними послугами сільського населення. Як засвідчує досвід Європи (Польща, Франція, Румунія, Болгарія, Молдова та інш.) саме у цьому аспекті є потенційні ризики проведення децентралізації адміністративно-територіального устрою в Україні (підрозділ 1.4).

4. У підрозділі 2.1 „Стан та тенденції соціально-демографічного розвитку сільських громад” дисертації мало уваги приділено аналізу та оцінці соціально-демографічного розвитку сільських громад області. Особливості розвитку територіальних громад і демографічних процесів на селі це досить взаємозалежні та взаємодоповнюючі фактори і вони мають свою динамічну специфіку розвитку територій кожної області. Проте автором дається оцінка цих процесів лише на прикладі статистичних даних в цілому по Україні. Авторів доцільно було б більш ґрунтовно зробити аналіз і оцінку демографічної ситуації та більш глибоко обґрунтувати пропозиції щодо її впливу на розвиток сільських територій саме області (згідно назви розділу 2).

5. Певного уточнення та оновлення потребують окремі статистичні дані дисертаційної роботи, наприклад, валовий регіональний продукт та рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства по районах Вінницької області представлено лише до 2014 року.

Зазначені вище зауваження та дискусійні положення жодним чином не знижують загальну позитивну оцінку наукової новизни та практичного значення виконаного дисертаційного дослідження і цілком справедливо можуть розглядатися як орієнтир для подальшого продовження автором дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Панасюк Олесі Юріївни на тему «Особливості управління соціально-економічним розвитком сільських територій» є самостійним, завершеним, логічним за структурою науковим дослідженням. Поставлену в роботі мету досягнуто, завдання розв'язані та висвітлені у змісті дисертації та заключних висновках.

Зміст дисертаційної роботи відповідає профілю спеціалізованої вченої ради К 26.130.04 у Вищому навчальному закладі «Університет економіки та права «КРОК».

Тема дисертації та подані в ній результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

За змістом, оформленням, важливістю та глибиною вирішення наукових проблем представлена дисертаційна робота відповідає вимогам Міністерства

освіти і науки України до кандидатських дисертацій, визначених пунктами 9, 11, 12, 13, 14 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567.

Вважаю, що автор дисертації «Особливості управління соціально-економічним розвитком сільських територій» Панасюк Олеся Юріївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу соціально-
економічного розвитку
сільських територій,
Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

 О.Г. Булавка

Підпис О.Г. Булавки засвідчую:

Учений секретар
Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

О.Г. Шпикуляк

08.09.2016 р.